

УДК 658.14.17

О.М.ТРИДІД, д-р екон. наук, К.В.ОРЄХОВА
Харківський національний економічний університет

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОГО МАШИНОБУДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Пропонується методичний підхід до оцінки фінансової стійкості підприємств комунального машинобудування, що ґрунтується на визначенні домінантно-побудованої ієрархічної системи показників, що характеризують цикл руху грошових потоків. Виконано оцінку фінансової стійкості підприємств комунального машинобудування в Україні у 2001-2003 рр., наведено практичні рекомендації щодо коректування їх фінансової політики.

Сьогодні в Україні гостро стоїть питання щодо забезпечення стабільності функціонування підприємств комунального машинобудування. Слід зазначити, що якісне та кількісне визначення фінансової стійкості, яка є домінантною складовою останньої, з точки зору методичного забезпечення знаходиться в полі уваги як вітчизняної, так і зарубіжної науки та практики [1-4, 6, 8]. У зв'язку з цим метою роботи є наукове обґрунтування та розробка методичного підходу до оцінки фінансового стану підприємств комунального машинобудування та надання практичних рекомендацій щодо коректування їх фінансової політики.

Для досягнення поставленої мети було відібрано десять підприємств комунального машинобудування України. Дослідження проводили в декілька етапів.

На першому етапі для кожного з аналізованих підприємств за даними річної фінансової звітності (форма №1 «Баланс» та форма №2 «Звіт про фінансові результати») за 2000-2003 рр. було розраховано систему показників, що характеризують його фінансовий стан за етапами руху грошових потоків, зокрема показників виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, дебіторської заборгованості, доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), кредиторської заборгованості, власних вкладень.

Слід зазначити, що механізм обчислення вказаних вище показників ґрунтується на визначенні співвідношення доходів та витрат підприємства за видами економічної діяльності, а також частки кожної статті активу та пасиву в валюті балансу.

На другому етапі дослідження за даними попередніх розрахунків було обчислено локальні коефіцієнти фінансової стійкості (x_k), які відображають співвідношення фактичних значень показників фінансового стану до базисних і відбивають ступінь порушення пропорцій

прямування фінансових ресурсів підприємства [7]:

- перша ступінь порушення локальної фінансової узгодженості підприємства – $x_k \in [0,75; 1,25]$;
- друга ступінь – $x_k \in [0,5; 0,75) \cup (1,25; 1,50]$;
- третя ступінь – $x_k \in [0,25; 0,50) \cup (1,50; 1,75]$;
- четверта ступінь – $x_k \in [0,00; 0,25) \cup (1,75; 2,00]$;
- п'ята ступінь – $x_k \in (-\infty; 0,00) \cup (2,00; +\infty)$.

За результатами аналізу значень локальних коефіцієнтів фінансової стійкості можна стверджувати, що у 2001-2003 рр. на підприємствах комунального машинобудування майже за всіма напрямками фінансово-господарської діяльності спостерігалися порушення пропорцій прямування фінансових ресурсів.

Зауважимо, що вказані вище показники характеризують різні напрямки фінансово-господарської діяльності підприємства, які відрізняються за рівнем пріоритетності для фінансових менеджерів. Тому на третьому етапі для визначення ступеня значимості локальних коефіцієнтів фінансової стійкості підприємств комунального машинобудування методом критичної відстані [5] було визначено коефіцієнти їх ієрархії (табл.1).

На основі даних табл.1 за методичним підходом до визначення рейтингової оцінки підприємства [8], на якому в умовах мінливого ринкового середовища спостерігаються різного ступеня порушення локальних пропорцій прямування фінансових ресурсів, нами було визначено можливі діапазони варіювання інтегральних показників фінансової стійкості (табл.2) і розраховано їх фактичні значення на підприємствах комунального машинобудування України в 2001-2003 рр.

Таблиця 1 – Коефіцієнти ієрархії локальних показників фінансової стійкості підприємств комунального машинобудування

№ п/п	Коефіцієнт	Коефіцієнт ієрархії
1	2	3
<i>1. Коефіцієнти фінансової стійкості виробничих запасів</i>		
1	Коефіцієнт фінансової стійкості виробничих запасів	0,86688
2	Коефіцієнт фінансової стійкості тварин на вирощуванні та відгодівлі	0,86583
<i>2. Коефіцієнти фінансової стійкості незавершеного виробництва</i>		
1	Коефіцієнт фінансової стійкості незавершеного виробництва	0,82562
2	Коефіцієнт фінансової стійкості матеріальних витрат	0,32801
3	Коефіцієнт фінансової стійкості витрат на оплату праці	0,85372
4	Коефіцієнт фінансової стійкості відрахувань на соціальні заходи	0,86746
5	Коефіцієнт фінансової стійкості амортизації	0,83810
6	Коефіцієнт фінансової стійкості інших операційних витрат	0,78294
7	Коефіцієнт фінансової стійкості витрат майбутніх періодів	0,88296

Продовження табл. 1

1	2	3
<i>3. Коефіцієнти фінансової стійкості готової продукції</i>		
1	Коефіцієнт фінансової стійкості готової продукції	0,83223
2	Коефіцієнт фінансової стійкості товарів	0,94348
<i>4. Коефіцієнти фінансової стійкості дебіторської заборгованості</i>		
1	Коефіцієнт фінансової стійкості дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги	0,85332
2	Коефіцієнт фінансової стійкості дебіторської заборгованості за бюджетом	0,90876
3	Коефіцієнт фінансової стійкості дебіторської заборгованості за виданими авансами	0,93724
4	Коефіцієнт фінансової стійкості дебіторської заборгованості з нарахованих доходів	0,81645
5	Коефіцієнт фінансової стійкості дебіторської заборгованості з внутрішніх розрахунків	0,97711
6	Коефіцієнт фінансової стійкості іншої поточної дебіторської заборгованості	0,83520
7	Коефіцієнт фінансової стійкості одержаних векселів	0,93164
8	Коефіцієнт фінансової стійкості довгострокової дебіторської заборгованості	0,90669
9	Коефіцієнт фінансової стійкості відстрочених податкових активів	0,88978
<i>5. Коефіцієнти фінансової стійкості доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)</i>		
1	Коефіцієнт фінансової стійкості доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	0,95843
2	Коефіцієнт фінансової стійкості чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	0,05765
3	Коефіцієнт фінансової стійкості валового прибутку (збитку)	0,94854
4	Коефіцієнт фінансової стійкості прибутку (збитку) від операційної діяльності	1,00000
5	Коефіцієнт фінансової стійкості прибутку (збитку) від звичайної діяльності	0,88158
6	Коефіцієнт фінансової стійкості прибутку (збитку) від звичайної діяльності після оподаткування	0,81370
7	Коефіцієнт фінансової стійкості чистого прибутку (збитку)	0,80057
8	Коефіцієнт фінансової стійкості грошових коштів та їх еквівалентів	0,90222
<i>6. Коефіцієнти фінансової стійкості кредиторської заборгованості</i>		
1	Коефіцієнт фінансової стійкості кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги	0,84216
2	Коефіцієнт фінансової стійкості кредиторської заборгованості з одержаних авансів	0,87095
3	Коефіцієнт фінансової стійкості кредиторської заборгованості за бюджетом	0,80667
4	Коефіцієнт фінансової стійкості кредиторської заборгованості з позабюджетних платежів	0,90753
5	Коефіцієнт фінансової стійкості кредиторської заборгованості з страхування	0,82652

1	2	3
6	Коефіцієнт фінансової стійкості кредиторської заборгованості з оплати праці	0,88750
7	Коефіцієнт фінансової стійкості кредиторської заборгованості з учасниками	0,87265
8	Коефіцієнт фінансової стійкості кредиторської заборгованості з внутрішніх розрахунків	0,89438
9	Коефіцієнт фінансової стійкості інших поточних зобов'язань	0,93719
10	Коефіцієнт фінансової стійкості виданих векселів	0,85154
11	Коефіцієнт фінансової стійкості короткострокових кредитів банків	0,83558
12	Коефіцієнт фінансової стійкості поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями	0,90162
13	Коефіцієнт фінансової стійкості довгострокових зобов'язань	0,87504
14	Коефіцієнт фінансової стійкості забезпечення наступних витрат та платежів	0,78027
<i>7. Коефіцієнти фінансової стійкості власних вкладень</i>		
1	Коефіцієнт фінансової стійкості довгострокових фінансових інвестицій	0,75653
2	Коефіцієнт фінансової стійкості поточних фінансових інвестицій	0,89026
3	Коефіцієнт фінансової стійкості доходів майбутніх періодів	0,88943
4	Коефіцієнт фінансової стійкості власного капіталу	0,02454
5	Коефіцієнт фінансової стійкості нематеріальних активів	0,75116
6	Коефіцієнт фінансової стійкості незавершеного будівництва	0,88899
7	Коефіцієнт фінансової стійкості основних фондів	0,19399
8	Коефіцієнт фінансової стійкості інших необоротних активів	0,90888
9	Коефіцієнт фінансової стійкості інших оборотних активів	0,89546

Таблиця 2 – Ступені порушення інтегральної фінансової стійкості підприємств комунального машинобудування

Інтегральний показник фінансової стійкості	1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь	4 ступінь	5 ступінь
1	2	3	4	5	6
Інтегральний показник фінансової стійкості виробничих запасів (I_1)	[0; 0,32908]	(0,32908; 0,65816]	(0,65816; 0,98725]	(0,98725; 1,31633]	(1,31633; +∞)
Інтегральний показник фінансової стійкості незавершеного виробництва (I_2)	[0; 0,57981]	(0,57981; 1,15961]	(1,15961; 1,73942]	(1,73942; 2,31923]	(2,31923; +∞)
Інтегральний показник фінансової стійкості готової продукції (I_3)	[0; 0,33314]	(0,33314; 0,66628]	(0,66628; 0,99942]	(0,99942; 1,33256]	(1,33256; +∞)
Інтегральний показник фінансової стійкості дебіторської заборгованості (I_4)	[0; 0,70959]	(0,70959; 1,41917]	(1,41917; 2,12876]	(2,12876; 2,83834]	(2,83834; +∞)
Інтегральний показник фінансової стійкості доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (I_5)	[0; 0,63061]	(0,63061; 1,26122]	(1,26122; 1,89183]	(1,89183; 2,52244]	(2,52244; +∞)

Продовження табл.2

1	2	3	4	5	6
Інтегральний показник фінансової стійкості кредиторської заборгованості (I_6)	[0; 0,86925]	(0,86925; 1,73851]	(1,73851; 2,60776]	(2,60776; 3,47701]	(3,47701; $+\infty$)
Інтегральний показник фінансової стійкості власних вкладень (I_7)	[0; 0,62246]	(0,62246; 1,24492]	(1,24492; 1,86737]	(1,86737; 2,48983]	(2,48983; $+\infty$)

Зауважимо, що для забезпечення фінансової стійкості підприємств комунального машинобудування фінансовим менеджерам слід підтримувати в просторі та часі значення інтегральних показників в межах інтервалів першого ступеня порушення пропорцій прямування фінансових ресурсів. Виходячи з цього, стає очевидним, що недотримання цих вимог може призвести до погіршення фінансового стану підприємства, а, мабуть, і до його банкрутства.

На четвертому етапі залежно від ступеня порушення інтегральної фінансової узгодженості кожному з розрахованих вище показників було надано бали:

- при першому ступені порушення пропорцій прямування фінансових ресурсів, інтегральним показником фінансової стійкості підприємства було присвоєно по 5 балів;

- при другому ступені – по 4 бали;

- при третьому ступені – по 3 бали;

- при четвертому ступені – по 2 бали;

- при п'ятому ступені – по 1 балу.

Потім було виконано підсумок одержаних результатів та розраховано зведені показники фінансового стану підприємств ($I_{\text{фс}}$), що ґрунтуються на визначенні середньоарифметичних значень виставлених бальних оцінок за етапами руху грошових потоків (табл.3).

Як видно з табл.3, на кожному з аналізованих підприємств спостерігаються різного ступеня порушення інтегральної фінансової узгодженості. У зв'язку з цим їх фінансовим менеджерам було рекомендовано побудувати домінуючу ієрархічну систему управління фінансовою стійкістю, де перший рівень пріоритетності мають етапи руху грошових потоків з бальною оцінкою «1», а другий, третій та четвертий – «2», «3» та «4» відповідно.

Слід зауважити, що найменшу кількість порушень інтегральної фінансової узгодженості на підприємствах комунального машинобудування в Україні у 2001-2003 рр. було виявлено на етапі «Формування виробничих запасів», а найбільшу – на етапі «Формування доходу

(виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Таблиця 3 – Кількісна оцінка фінансового стану підприємств комунального машинобудування України в 2001-2003 рр.

Підприємство	Рік	I ₁	I ₂	I ₃	I ₄	I ₅	I ₆	I ₇	I _{фс}
№1	2001	5	1	4	3	1	1	5	2,86
	2002	5	1	4	1	1	1	5	2,57
	2003	4	2	4	1	1	1	4	2,43
№2	2001	5	5	5	4	3	3	1	3,71
	2002	5	4	5	4	3	3	1	3,57
	2003	5	4	5	4	1	5	4	4,00
№3	2001	5	4	5	3	2	1	3	3,29
	2002	5	1	4	4	1	3	4	3,14
	2003	5	4	1	3	1	1	4	2,71
№4	2001	5	4	1	4	1	1	3	2,71
	2002	5	4	4	3	4	4	3	3,86
	2003	5	5	4	4	4	2	1	3,57
№5	2001	5	5	4	1	3	3	4	3,57
	2002	5	4	5	3	1	4	4	3,71
	2003	5	5	5	5	1	3	4	4,00
№6	2001	5	1	4	1	4	1	3	2,71
	2002	5	5	4	1	5	4	5	4,14
	2003	5	4	3	3	1	1	5	3,14
№7	2001	5	3	3	4	1	3	5	3,43
	2002	5	2	3	3	1	1	5	2,86
	2003	5	3	1	1	4	1	3	2,57
№8	2001	4	5	5	3	3	1	4	3,57
	2002	5	4	5	4	1	4	5	4,00
	2003	4	5	4	3	3	4	4	3,86
№9	2001	5	4	3	3	1	3	3	3,29
	2002	5	5	5	1	4	3	4	3,71
	2003	5	3	3	4	1	4	4	3,43
№10	2001	5	3	4	5	1	4	4	3,71
	2002	5	5	3	1	1	4	5	3,43
	2003	4	3	3	4	1	3	4	3,14
Середньоарифметичний бал		4,87	3,6	3,77	2,93	2,00	2,57	3,77	3,36

На п'ятому етапі залежно від інтервалу, якому належить значення зведеного показника, було визначено типи фінансового стану підприємств (табл. 4):

- 1) якщо $I_{фс} \in (4; 5]$, то підприємство знаходиться в абсолютно-стійкому фінансовому стані;
- 2) якщо $I_{фс} \in (3; 4]$ – в нормальному фінансовому стані;
- 3) якщо $I_{фс} \in (2; 3]$ – в нестійкому фінансовому стані;
- 4) якщо $I_{фс} \in [1; 2]$ – в кризовому фінансовому стані.

Таблица 4 – Типи фінансового стану підприємств комунального машинобудування в Україні у 2001-2003 рр.

Підприємство	2001р.	2002р.	2003р.
№1	Нестійкий	Нестійкий	Нестійкий
№2	Нормальний	Нормальний	Нормальний
№3	Нормальний	Нормальний	Нестійкий
№4	Нестійкий	Нормальний	Нормальний
№5	Нормальний	Нормальний	Нормальний
№6	Нестійкий	Фінансово-стійкий	Нормальний
№7	Нормальний	Нестійкий	Нестійкий
№8	Нормальний	Нормальний	Нормальний
№9	Нормальний	Нормальний	Нормальний
№10	Нормальний	Нормальний	Нормальний

Як видно з табл.4, протягом аналізованого періоду більшість підприємств знаходилося у нормальному фінансовому стані, зокрема підприємства №2, 5, 8-10.

Зазначимо, що в 2001-2003 рр. підприємство №1 має нестійкий фінансовий стан та, крім того, спостерігається тенденція до його погіршення, про що свідчить динаміка зведеного показника (табл.3). Також зауважимо, що наприкінці 2003 р. нестійким являється й фінансовий стан підприємства №3 та підприємства №7, що свідчить про необхідність коректування їх фінансової політики.

Слід відмітити поліпшення фінансового стану підприємства №4. Якщо у 2001 р. воно знаходилося в нестійкому положенні, то в 2002-2003 рр. його фінансовий стан можна визначити як нормальний.

Крім того, особливу увагу слід звернути на динаміку фінансового стану підприємства № 6, який коливається на протязі аналізованого періоду від нестійкого до стійкого.

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що протягом 2001-2003 рр. підприємства комунального машинобудування в Україні знаходилися в нормальному фінансовому стані. Проте кожне з них потребує низки конкретних заходів щодо поліпшення їх фінансового стану та підтримки його на рівні необхідному та достатньому для стабільного функціонування в майбутньому. У зв'язку з цим актуальним є питання щодо розробки механізму забезпечення фінансової стійкості підприємств комунального машинобудування, що є предметом подальшого дослідження.

Слід також зазначити, що запропонований підхід є узагальнюючим і може бути використаний при оцінці фінансового стану підприємств будь-якої галузі економіки України, однак вимагає додаткового розрахунку коефіцієнтів ієрархії локальних показників фінансової стійкості.

- 1.Брігхем С.Ф. Основи фінансового менеджменту: Пер. з англ. – К.: Молодь, 1997. – 1000 с.
- 2.Гинзбург А.И. Экономический анализ. – СПб.: Питер, 2003. – 480 с.
- 3.Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 560 с.
- 4.Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій // Агентство з питань запобігання банкрутства підприємств та організацій. – 27.06.97. – www.rada.gov.ua.
- 5.Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях: Методы таксономии и факторного анализа: Пер. с польск. В.В.Иванова. – М.: Статистика, 1980. – 151 с.
- 6.Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: Уч. пособие. – М.: Новое знание, 2001. – 704 с.
- 7.Теория статистики / Под ред. проф. Р.А.Шмойловой. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 560 с.
- 8.Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С., Негашев Е.В. Методика финансового анализа. – М.: ИНФРА – М, 2000. – 208 с.

Отримано 20.09.2004

УДК 336.748

А.І.КУДЕНКО

Українська державна академія залізничного транспорту, м.Харків

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКОЮ І КРЕДИТНА СИСТЕМА

Визначено роль регулювання і дерегулювання в промислово розвинутих країнах світу, які здійснювалися на певних історичних етапах розвитку під знаком зростаючого державного втручання, і їх значення для перетворень у сфері економіки і кредитування в Україні.

Постановка проблеми державного регулювання і кредитної системи в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями викликана тим, що для держав, котрі відносяться нині до групи промислово розвинутих, перша половина ХХ-го століття пройшла під знаком наростання державного втручання в народногосподарські пропорції. Ця тенденція (далеко не однолінійна), в розвитку якої були свої підйоми і спади, порушила практично всі сфери економічної діяльності і сформувалася в дві основні модифікації. Одна була відзначена марксистською літературою вже на початку свого генезису (теорія державного монополістичного капіталізму) і стала